

MEMORANDUM

Til: Hovedkomiteen for norsk forskning

Fra: Johan Galtung
Spesialkonsulent, UNEP,
FN's 2. sesjon for nedrustning 1982

Om: Formidlingsproblematikk i freds- og sikkerhetsforskning

Forskning har aldri bare vært spørsmål om å framlegge utsagn, skriftlig eller muntlig, som viser en høy grad av overensstemmelse med empirisk eller potensiell virkelighet. Det har også alltid vært et spørsmål om hvorvidt disse utsagnene blir anerkjent av andre enn vedkommende som utsier dem. Den første trening i dette får universitetsstudenten som skal lage en avhandling og som nok er opptatt av "overensstemmelse med virkeligheten", men kanskje minst like sterkt opptatt av hvorvidt det han sier blir godkjent av universitetslæreren. Når mesterstykket er avlevert og godkjent og den unge forsker er opptatt i en gruppe av kompetente forskere, blir det et spørsmål om denne gruppen godkjenner det han har gjort. Faktisk er dette siste opphevet til et hovedprinsipp i vitenskapelig metodikk: forskning skal være ikke bare intersubjektivt kommuniserbar, men også intersubjektivt reproduserbar. Andre skal forstå det som blir sagt og være i stand til å komme fram til samme konklusjoner ut fra samme premisser. Vitenskapshistorien blir derfor historien om hvordan en forsker som er kommet fram til en ny virkelighetsoppfattelse støter på vesentlige sperrer, ikke bare når det gjelder å få det godkjent men til og med å få det kjent, fordi den virkelighetsoppfattelse det blir gitt uttrykk for er så i strid med den hevdvunne.

Litt mer spesiell er den samme problemstilling utenfor academia. Ved kommunikasjon "nedover", til studenter og til folk i sin alminnelighet, blir dette gjerne framstilt som et polulariseringsproblem. Det kan imidlertid i like stor grad være et paradigma-problem, et spørsmål om ramme for virkelighetsforståelse, og det er ingen mangel på eksempler på at det er mottakeren, ikke avsenderen, som har sittet med den forståelsesramme som har hatt framtiden for seg.

Enda mer spesiell er forskningen for en organisasjon, på dens premisser, spesielt for stat (departementsforskning) og for kapital (for bedrifter). Igjen vil den forsker som ønsker å overleve innenfor institusjonen nok være enda mer opptatt av om det han sier blir godkjent av høyere instanser enn om "overensstemmelse med virkeligheten". Som i de eksemplene jeg allerede har nevnt kan han løse dette problemet ved å gå ut fra at oppdragsgiveren sitter inne med en så høy innsikt at den ikke bare representerer virkeligheten, det er oppdragsgiverens innsikt som er virkeligheten. Den positivt autoritært innstilte student vil ha den samme tro på sin lærer (den negativt autoritært innstilte vil ha den faste overbevisning at det læreren sier eller tror på nødvendigvis må være galt). Forskning "for folket" etter kinesisk modell i kulturrevolusjons-perioden hadde som utgangspunkt noe tilsvarende. Folket vet best selv hva sannhet er, forskerens oppgave er å prøve å artikulere det og så teste det ved å se om det blir godtatt av folk i sin alminnelighet. Og, som allerede nevnt: dette er knesatt som prinsipp i vitenskapsteori i den kompetansegruppe av forskere som allerede er kjent, godkjent og anerkjent.

Alt dette betyr naturligvis i praksis at en ganske god del av det som kalles forskning i realiteten er et spørsmål om formidling. Metodebøker gir et inntak til hva forskning er; den faktiske praksis består i stor grad i å finne ut ikke bare hvordan man kan bevise men også hvordan man kan overbevise. Det er vel derfor nærliggende å tro at jo større del av tiden som går med til det siste, jo dårligere blir

forskningen. Og det er også nærliggende å tro at for å få god forskning kreves det en viss porsjon av autisme hos forskeren. Han eller hun må være sterk nok til å forfølge sine intuisjoner selv om godkjennelse og anerkjennelse uteblir. Igjen: det er ingen mangel på eksempler fra vitenskapshistorien.

Hvilke konkrete konsekvenser får denne type resonnementer innenfor freds- og sikkerhetsforskningen? Det er vanskelig å se noen grunn til at det skulle være noen spesielle faktorer som gjør seg gjeldende her utover det nokså opplagte at det er meget sterke interesser, og derfor også følelser, som står på spill. Om man vil tillate meg et personlig opplevd eksempel vil jeg bruke det, fordi det illustrerer ganske godt det lille som kanskje kan sies på dette området.

I 1966 fikk jeg et interessant oppdrag av Europarådet: å kartlegge faktorer av betydning for samarbeidet i Europa, mellom øst og vest, og mer spesielt hvilken rolle Europarådet skulle kunne spille i denne forbindelse. En metode som ble brukt var å holde sammenlignbare intervjuer med personer i utenriksdepartementene i 18 europeiske land (6 i vest, 6 alliansefrie og 6 i øst), gjennomgående i de politiske avdelingene, som regel med lederen av disse avdelingene. En rapport ble laget i Europarådet, og undersøkelsen ble senere publisert (Cooperation in Europe, Universitetsforlaget, Oslo, 1970). Et visst bilde av avspenningsprosessen i Europa på det tidspunktet dannet seg, og i forbindelse med det visse forestillinger om hvordan prosessen kunne bringes videre. Etter at undersøkelsen ble avsluttet ble jeg ganske ofte bedt om å holde foredrag i forskjellige land, fra USA (som var land nr. 19 i undersøkelsen, utenfor Europa men med i øst-vest-systemet) til Sovjet. For å gjøre en lang historie kort: den type ting jeg hadde å si førte til sterkt forskjellige reaksjoner, fra meget positiv reaksjon i Finland og Romania og Frankrike, via svakt negativ holdning i land som Norge og Polen, fram til sterkt negativ holdning i USA og

Sovjet. Dette er selvfølgelig ikke overraskende: det syn jeg la fram så de to supermakter og de to blokker forholdsvis symmetrisk, tilla de alliansefrie og de "halvallierte" (Romania og Frankrike) en stor rolle i en avspenningsprosess, og advarte sterkt mot former for samarbeid som ikke var "symmetriske", som for eksempel ville gjøre land i den ene blokk sterkt avhengige av land i den andre. Det er klart at ingen supermakt kunne godta noen av disse tre perspektivene. Det ville også være vanskelig for et land som i hvert fall på det offisielle nivå var en trofast alliert, et klientland.

Men det er ikke dette som er poenget. Poenget er at enighet og forståelse syntes så høyt korrelert. Enhver kan i dag lese den fredsteorien det dreier seg om, den er meget enkel (den nevnte bok, ss. 9-20). Begrepene er ikke spesielt kompliserte eller dyptloddende. Men selve den kognitive prosess, selve det å forstå det som blir kommunisert, var så forskjellig. I Finland førte det alltid til interessante diskusjoner, spørsmål for å avklare definisjonene, diskusjon om hvorvidt dette var den beste måte å konseptualisere det hele på eller om bedre måter kunne tenkes, forsøk på å trenge dypere inn i stoffet. Jo større uenigheten var, jo vanskeligere var det å formidle, selv om utgangspunktet var så beskjedent som mulig: "la oss være enige om at det ikke er spørsmål om å overbevise men bare rett og slett å forstå hverandre". Dette var selvfølgelig ikke et spørsmål om intelligens eller trening/skolering, men rett og slett et spørsmål om forståelsesramme og formidlingssperrer.

Det er klart at den type fredsteori som er omtalt ovenfor svarte meget vel til finske nasjonale interesser. Fra å ha vært en nasjon som som regel avholdt seg fra å stemme i internasjonale forsamlinger, ble Finland i løpet av denne avspenningsperioden et land med markant fredsprofil, med stor brobyggerevne. Jeg skulle tro det er korrekt å si at Finland som land ennå kan trekke på det som ble bygget opp gjennom Helsinki-prosessen. Romania og Frankrike hadde sine ganske spesielle varianter av dette: markering overfor hver sin

supermakt av en viss selvstendighet, spesielt en viss militær uavhengighet; samtidig elitens behov for å markere systemavstand fra den annen blokk. Å si at det er utrolig hvordan interesser hjelper på formidlingsprosessen er naturligvis en trivialitet, men det bør kanskje allikevel sies. Og det er vel da like trivielt å si at hvis det som foreligger som forskning strider med dypere interesser hos den det blir formidlet til, vil forskningsresultatet som regel ikke nå fram. Det vil si, det vil nå fram i noen grupper og ikke i andre; disse gruppene vil så stå mot hverandre og bruke forskningsresultater som ammunisjon i en politisk kamp, og det hele blir dermed politikk.

Hvilke interesser er det så som står på spill innenfor problemområdene freds- og sikkerhetsforskning? kanskje vil det være nyttig å skille mellom to lag av interesser.

I det ytterste lag er det spørsmål om klare politiske interesser. Enhver aktør på dette området er på en eller annen måte innebygget i et politisk system. Bare det å påstå at man er politisk uavhengig er i seg selv politikk i denne forbindelse. En slik innebygging medfører en viss lojalitet. Det å ikke være innebygget - å være "fri og uavhengig" - medfører en viss lojalitet til forestillingen om ikke å være lojal. Et medlemsskap betyr at det er visse ting man kan mene og andre ting man ikke kan mene. Visst finnes det en gråsoner, men det finnes også klart definerte, påbudte og forbudte oppfatninger. Det siste kan man selvfølgelig holde for seg selv, men i den grad det dreier seg om formidling av forskning, er jo hele poenget at det skal være en viss form for offentlighet omkring det. Forskning er ikke bare en kommunikasjon, et memorandum fra sender til mottaker, evt. med et HEMMELIG stempel på; det er en transaksjon som andre i prinsippet skal kunne ha innsyn i og kunne ytre seg om. Det skal være mulig for B å si til C at A har fortalt ham dette og hint, og hva mener C om det; dette skal så kunne være kjent for A slik at han kan gå til D og be D uttale seg om C's uttalelse til B, osv. Departementer og bedrifter arbeider

ikke nødvendigvis på denne måten. De har hemmeligheter - derfor er det også grenser for i hvilken grad det som formidles innenfor slike organisasjoner kan sies å være forskning.

Fri forskning er uforenlig med sterk fargelegging av utsagn som 'påbudte' og 'forbudte', og 'hemmeligholdelse'. Offentlighet og mulighet for å endre holdning er avgjørende. De politiske interesser står i strid med dette, og der møter man da første formidlingssperre. Forskningen vil skje innenfor leirer, den vil stort sett holde seg innenfor det påbudte og utenfor det forbudte og "farlige" - dette vil gjelde både i militære og anti-militære, i NATO og anti-NATO kretser. Kommunikasjonen mellom leirene vil være lav, fordi det som er påbudt for den ene er forbudt for den andre, og fordi hemmeligholdelsen kanaliserer resultatene i retning av de lojale. Men de lojale er samtidig de som har den samme sontringen mellom påbudte og forbudte påstander. Forskningen blir derfor gjerne dårlig fordi den ikke blir tilstrekkelig utfordret av folk med andre forståelsesformer, og for tabubelagt.

Medlemsskap i en politisk gruppe gir identitet. Forskning som utfordrer grunnlaget for dette medlemsskap er dermed en trusel mot ens identitet. Det er vel ikke da i og for seg så underlig om formidlingen skulle støte på sperrer? Men dette blir enda tydeligere når en går til det indre lag av interesser, de emosjonelle og intellektuelle. Her dreier det seg om faktorer som ikke ligger på det sosiale plan, men mer på det personlige plan. Visse påstander blir kjære og dyrebare. De gis ikke opp uansett hvilke forskningsresultater som måtte foreligge; de gis bare opp dersom personen undergår en dyp personlig krise. Og akkurat det samme gjelder for en intellektuell på det intellektuelle plan: visse påstander er så sentrale i hele den kognitive struktur vedkommende har bygget opp at de ikke kan gis opp uten at systemet raser sammen. Jeg har hatt mange anledninger til å se hvordan militært orienterte sikkerhetsforskere oppfører seg når de blir stillet overfor påstander (med dokumentasjon) om at

(1) angrep godt kan innledes av den part som blir regnet for å være den svakeste, fordi det ikke bare er spørsmål om styrke, men også om sårbarhet hos motparten (David mot Goliat), og (2) at angrep gjerne kan innledes av en som er overbevist om at det å vinne er umulig, uansett hvor kløktig man utnytter motpartens sårbarhet, og at man er engasjert i krig ikke nødvendigvis for å vinne, men fordi det å tape i en krig ikke nødvendigvis er det største av alle onder (et enda større onde kan være å dø uten ære, å se sitt system falle sammen uten at man har kjempet for det, osv.). Problemet er at med to slike påstander faller storparten av grunnlaget for "hvis du vil fred så forbered deg på krig"-tankegangen.

Tilsvarende kan man se hvor vanskelig tilhengere av atomvåpenfrie soner får det i det øyeblikk de blir stillet overfor spørsmålet om en slik sone skal kunne beskyttes mot supermaktangrep fra den andre side, ved anvendelse av supermakt-gjengjeldelse fra ens egen side, om altså sonen skal være i ly av en kjernevåpen-paraply. Og hvor vanskelig pasifister får det når de blir forelagt problemstillingen "Mein Herr, das ist ein Transportproblem" etter at teorier om sivil motstand er blitt utviklet. Tilsvarende vil tilhengere av et rikt sammensatt totalforsvar uten kjernefysiske komponenter få det vanskelig når de står overfor spørsmål om hva de har tenkt å gjøre dersom den annen part begynner kjernefysisk utpressing. I alle tilfeller kan det nok sies at det finnes svar, til dels gode svar, innenfor de forskjellige leirer, på slike problemstillinger. Men den instinktive reaksjon vil være å avvise problemene, f.eks. ved å kalle dem "hypotetiske", og ved å sikre seg mot at slike spørsmål stilles.

Storparten av dette er kjent fra et hvilket som helst område i forskning. Uansett hvor ufarlig, upolitisk, nøytralt et forskningsområde synes å være, vil en som har arbeidet lenge i det utvikle visse teorier. Teorier har et ytre lag og en kjerne. Han eller hun kan være villig til å gi opp påstander i det ytre lag, men påstander i kjernen vil aldri bli gitt opp. Man skal huske på at det her kan dreie seg om ikke bare ens posisjon i det gode selskap av forskere, men om

et livsverk bygget opp gjennom møysommelig arbeid og lang tid, kamp for å overvinne motstand, og så videre. Jo mer pyramidal teorien er og jo mer utfordringen synes å ramme selve grunnforutsetningen, jo hardere vil motstanden selvfølgelig være. I sterkt deduktivt oppbyggede systemer gjelder dette for øvrig ikke bare "kjernen": i prinsippet er alt da blitt til en kjerne. Fjerner man en sten i pyramiden raser det hele, den tåler ikke falsifisering på noe punkt.

Den livskloke forsker vet dette og garderer seg. Men garderingen kan også ta form av intellektuell feighet. En måte å innrette seg på er å unngå de store teoretiske byggverk og i stedet operere med et sett små pyramider og enkeltpåstander. Faller en av dem har man allikevel resten. Man prøver så å legge selve arbeidsmetoden så nær "sunn fornuft" som mulig, og innretter seg for øvrig stort sett på å kommunisere med dem som har samme oppfatning om hva sunn fornuft er som en selv. Jeg har prøvd å gi et systematisk uttrykk for dette ved en analyse av fire intellektuelle tilnærmingsmåter: den saxonske (særlig England-USA), den teutonske (særlig Tyskland, men også store deler av Øst-Europa og Sovjet), den galliske (særlig Frankrike, men også de aller fleste latinske land) og den nipponske (Japan) - i "Culture, structure and intellectual styles: An analysis of Saxon, Teutonic, Gallic and Nipponic approaches" (Social Sciences Information, Paris, høsten 1981).

Det er et lite poeng her som er litt viktig. Den intellektuelle kultur som er blitt karakterisert som preget av sterkt pyramidalt oppbygde systemer finnes meget utbredt i Tyskland, en særlig grunn til at tyske forskningsdebatter blir ganske usedvanlig hissige - det står så mye på spill. De engelske blir betydelig mer avslappet fordi et lite taktisk tilbaketog er forholdsvis lett å foreta, og så kan man komme desto sterkere igjen senere. En engelsk forsker blir sjelden knust. En tysk forsker kan lide et nokså totalt nederlag og risikere å gli helt ut i periferien, for så eventuelt å komme inn igjen i sentrum når etterfølgerne har lidd samme skjebne

- pendelsvingningene blir derfor intense. Men dette er også den autoritære personlighets måte å organisere sitt kognitive system på. Nettopp fordi den autoritære er sårbar pga. alt for sterkt deduktiv oppbygging, tør han ikke slippe inn over seg argumenter som trenger inn i kjernen av hans egen argumentasjon. For å unngå dette vil han gjøre akkurat det samme som sårbare nasjoner gjør i en militær situasjon: bygge opp et offensivt "forsvar". Hans tese vil være at angrep er det beste forsvar, og i stedet for å la forsøk på formidling trenge inn og hilse dem velkommen med nysgjerrighet vil han angripe formidleren. Jeg tror ikke nødvendigvis det er riktig å si at militærforskning alene er belagt med denne svakheten fordi den militære struktur er autoritær. Det vil også gjelde politiske grupperinger som er små og sekteriske, og som fordi de er i kampposisjon lett vil utvikle samme atferdsmønster. De autoritære på begge sider vil møtes strukturelt.

Man står overfor et generelt problem, men det er forsterket innenfor freds- og sikkerhetsforskningen. Det dreier seg om bastant oppbygde politiske grupperinger, om sterke emosjoner og om intellektuelle byggverk som byggherrene ikke er vant til å legge fram til offentlig beskuelse og til dels ikke en gang selv kjenner strukturen av. Grunnen til det er at de ofte har flyttet inn i dem uten nærmere ettertanke, overtatt dem som en del av den gruppetilhørighet de har valgt seg eller blitt sosialisert inn i. Å forlange at begge parter lidenskapsløst skal legge fram sine premisser for så å sammenligne dem punkt for punkt, og forlange at de skal gjøre bruk av hverandre til å klargjøre sine egne premisser gjennom dialog, er som å forlange en tilsvarende prosess mellom Kirken og Giordano Bruno, osv. Det står for meget på spill.

Eksemplet er naturligvis valgt med hensikt: det er en asymmetri i forholdet fordi det dreier seg om en konfrontasjon mellom visse etablerte læresetninger om hvordan

sikkerhet oppnås og utfordreren. Det etablerte kalles nettopp gjerne "sikkerhetsforskning", og utfordreren kalles gjerne "fredsforskning". Ettersom sikkerhetsforskeren mener at han også avklarer faktorene som gir det beste grunnlag for fred, og fredsforskeren mener at han gjør det samme for sikkerhet, er det lite å hente fra disse to navnene. Men at det er et kjent rollespill fra vitenskapshistorien det dreier seg om er det ingen tvil om. Forsøket på å dekke begge leirer eller problemområder gjenspeiles også terminologisk i navnet på det utvalg dette memorandum er stilet til, i Hamburg-instituttet "Institut für Friedensforschung und Sicherheitspolitik", og for den saks skyld i det navn jeg selv i januar 1959 ga til det norske forsøket innenfor dette feltet: "Konflikt- og fredsforskning", et navn som senere ble fulgt opp i en rekke andre land. Det bør kanskje nevnes at på det tidspunkt, for over 20 år siden, var "konfliktforskning" et uttrykk som ofte ble brukt av de som i dag foretrekker "sikkerhetsforskning".

Men slike semantiske formler er helt utilstrekkelige til å løse noe problem. Formidlingsproblemet forsvinner ikke med det, det kan tvert imot aksentueres ved at begge sider føler at de arbeider innenfor en ramme som er dem fremmed. Personlig tror jeg det er meget klokere rett og slett å innse at problemet er der, at det er knyttet til dypstrukturen i både sosiale og personlige systemer, og at å ønske det vekk er om lag like fruktbart som å ønske menneskeheten fundamentalt annerledes og den politiske og historiske prosess fundamentalt forskjellig fra hva den er. Hver eneste dag kan man se eksempler på hvor dypt alt dette stikker, i debatt i norsk presse, radio, TV og foreningsliv - man kan se det i hele den del av verden hvor freds- og sikkerhetsproblematikk er av fundamental interesse.

På mange måter stikker denne motsetningen langt dypere enn motsetningsforholdet mellom øst og vest i den kjente konflikt av samme navn. I denne konflikten dreier det seg på det offisielle plan om motsetninger mellom folk som stort sett tenker på samme måte og som produserer påstander som er

speilbilder av hverandre. Påstandene fører ikke bare til et rustningskappløp, men også til et intellektuelt kappløp i å overby hverandre, f.eks. i å være den første til å framlegge en helt ny påstand om den annen part. De to parter former hverandre og er hverandres forutsetning: hvis den annen plutselig skulle stoppe å spille spillet på så noenlunde samme måte, ville spillet gå i stykker. Men mellom det etablerte og det utfordrende i sikkerhets- og fredsproblematikken innenfor hver av disse blokkene (problemstillingen finnes også i øst!) dreier det seg om forskjeller i forståelsesformer, ikke bare forskjell i forståelse.

Her kunne man tenke seg at noe som ville være interessant ville være en konferanse hvor begge parter ble innbudt til å prøve å gjøre det nesten umulige: å legge fram sine forutsetninger, sine dypeste premisser, som best og ærligst de kan. Hvis de er modige nok skulle de da så å si kle seg intellektuelt nakne i nærvær av den annen part, gjøre seg maksimalt sårbare. Og ikke bare det: innby den annen part til å avdekke enda mer, til å forfølge sin motpart inn i de dypere premissers verden ved å gjøre noe som bare spesielt iherdige barn og spesielt iherdige forskere er gode til: gjenta "jamen hvorfor det da?", helt til den annen part gir opp eller vrir seg av smerte. Det kreves en viss intellektuell teknikk for dette, og gjennomgående er det utfordreren som er best, fordi det er han som i større grad enn det etablerte har vært nødt til å gjennomtenke fundamentene for standpunkttagende. Dette er da også en grunn til at det etablerte som regel vil vegre seg for å inngå i et slikt spill. Begge parter vil muligens også ha en felles interesse i å unngå offentlighet. Men interessant kunne det allikevel være, og med det alvor som preger dagens situasjon burde noe slikt kunne avstedkommes.

En annen ting som er nærliggende men ikke derfor nødvendigvis så fruktbart ville være å prøve å instituere en slik konfrontasjon i form av et institutt hvor begge parter kunne trives sammen. Men her skal man ikke se bort fra at de

to parter er leverandører til politiske aktører, og det begrenser både deres tros- og handlingsfrihet. I hvilken grad de ville kunne gå sammen om et slikt foretagende blir derfor avhengig av den politiske temperatur, og det er trolig at det lettere ville kunne la seg gjøre i alliansefrie land enn i hel- og halvallierte land, hvor temperaturen på dette punktet er spesielt høy og tenkningen spesielt fastlåst - dyp, men ikke rik.

Avslutningsvis kan det kanskje sies at vitenskapshistorie ikke gir grunn til spesielt stor optimisme når det gjelder muligheten for dialog som metodikk mellom to skoler eller retninger som synes forholdsvis uforenlige. Erfaringen er vel snarere at slike konflikter avgjøres på den måte Kuhn har antydnet: en skole dør ut og en annen skole overtar, f.eks. fordi den annen er i stand til å formulere mer interessante problemer og spesielt å ta seg av nye problemstillinger enn den første. Fredsforskningen vil nok føle at den står forholdsvis sterkt i forhold til sikkerhetsforskningen hva dette angår, bl.a. fordi fredsforskningen hele tiden har hatt tre klare utgangspunkter:

1. At den er tverrfaglig, ikke har sitt utgangspunkt i noen spesiell disiplin,
2. At den er tverrnasjonal, ikke har sitt forankringspunkt i interesser eller dypideologi til noen bestemt nasjon i verden,
3. At den er klart og eksplisitt verdiorientert, om lag på samme måte som medisinsk forskning.

Dette har gitt et stort spektrum av forskningsinteresser, stor spennvidde, om enn kanskje ikke tilstrekkelig spennkraft. Gi fredsforskningen litt mer tid, og en større grad av integrasjon innenfor dette enorme feltet skal nok komme, med atskillig større teoretisk dybde og dokumentasjon enn hittil har vært tilfelle.

Det er imidlertid ikke denne type problemstillinger som har vært vesentlige i forbindelse med dette spesielle problemområdet. Her dreier det seg ikke om to skoler som bare står overfor hverandre i en akademisk debatt. Det dreier seg om krig og fred, frihet og ufrihet, liv og død. Og da er det nok snarere en annen avgjørelsesprosess enn den langsomme, evolusjonistiske antydning ovenfor, som kommer inn i bildet: experientum crucis. I realiteten dreier det seg jo om slike ting som hvorvidt maktbalanse kan trygge fred, hvorvidt gjensidig, balansert og kontrollert nedrustning er mulig, etc. For mange i Norge var nok 9. april et experimentum crucis, som gikk i favør av de grunnforestillinger som syntes å prege den sikkerhetspolitiske forskningsretningen. Fredsforskningen har pirket ved disse resonnementene og kanskje i noen grad kommet fram til de motsatte konklusjoner, spesielt ved å se på motivasjonene til Tyskland i 1. verdenskrig og Japan i 2. verdenskrig (begge syntes å være overbevist om at de ikke kunne vinne krigen, men gikk allikevel til krig fordi alternativet var et enda større onde). I dag står vi overfor en nokså vesentlig problemstilling som raser gjennom hele Europa, og i tallrike forsamlinger, radioprogrammer, TV-programmer, avisdebatter kan man se sikkerhetsforskere mot fredsforskere, for å si det på den måten: den ene skole håper på en nedrustning ut fra styrke, den annen skole har ingen tro på det og går inn for gradvis unilateralisme, 'Gradual Reduction of International Tensions' (GRIT) - Osgood. Det er uten videre klart at et experimentum crucis på dette punkt er noe forskjellig fra det som skjedde da flogiston-skolen ble utkonkurrert av Lavoisier. Et sterkt argument til fordel for bedre debatt, bedre dialog!

Min erfaring i det siste har vært at de beste til å lage disse debattene er dansker, i noen grad også nederlendere. Formen er den såkalte høringsgruppe, hvor fredsforskere og sikkerhetsforskere blir oppfattet som et panel av eksperter som legger fram sine teser, og så blir de krysseksaminert av meget velorienterte journalister og andre. Det er da gjerne lagt opp slik at det blant journalistene er noen som har sympatier mer i den ene og noen som har sympatier mer i den

andre referens, for å skape en viss balanse.
 Problemet som i Danmark er meget stort (flere tusen år gammel) synes

å sette pris på formen, ikke bare som en holmgang men som en måte å skaffe seg kunnskap på. Deltakerne setter i høyeste grad pris på den, også fordi gjentatte høringer fører til en form for samarbeid snarere enn konflikt: partene begynner å utvikle ting sammen. Formen anbefales sterkt for Norge, og ikke bare som noe som organiseres av fredsorganisasjoner, men også som noe som kunne organiseres av presse og kringkasting, av Hovedkomiteen for norsk forskning for den saks skyld.

Igjen, for siste gang, er det kanskje best å minne om at det her dreier seg også om dypideologi, om de fundamentale forutsetninger om hvordan verden er bygget opp. Man vil forholdsvis fort få avdekket at sikkerhetsforskeren synes å ha et noe mer pessimistisk syn på mennesker enn fredsforskeren. Det kan være interessant å stille seg spørsmålet hvorfor dette er sånn. Det vil kanskje også vise seg at sikkerhetsforskeren i noe større grad ser verden ut fra et sentrum-periferi-synspunkt, med Vesten i sentrum og resten som noe mer, nettopp, perifert - fredsforskeren har kanskje et mer symmetrisk syn på verden. Den siste vil derfor kanskje trekke inn en større mengde globale faktorer enn den første, ikke diskutere krig og fred som et spørsmål om øst og vest-problematikk alene, men også trekke inn den såkalte nord-syd-problematikk. Intet av dette gjør slike debatter enklere, og nettopp av den grunn burde slike forhold kanskje kunne avklares på et forholdsvis tidlig tidspunkt.

Ut over dette er det klart at både sikkerhets- og fredsforskning har sine populariseringsproblemer som de må kunne løse på samme måte som alle andre forskningsdisipliner. Ikke alle forskere er like gode på dette punkt. Min egen erfaring er absolutt ikke at det er et spørsmål om å unngå vanskelige problemer, vanskelige ord, tabeller, til og med formler. Såkalte vanlige folk er villige til å ta svært meget av dette, til å strekke seg langt, til å lære nye ting, dersom de har en følelse av at de blir tatt alvorlig og blir tatt med på debatt. Den forsker som har mot og evne til å spørre folk om hva de selv mener om tingene og ha dialog med

dem, behøver ikke "senke seg ned på deres nivå": det er nettopp den arrogante, som ikke gjør dette, som blir tvunget til å bli popularisator i dårlig forstand.